

Submitted: November 2017
Revised: December 2017
Accepted: December 2017

OKULLARDA KIYAFET SERBESTLİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ¹

Ebru DEMİR² ve Meliha KÖSE³

Özet

Okullarda serbest kıyafet uygulaması, eğitimin bir sorunu olarak varlığını sürdürmektedir. Serbest kıyafeti savunanlar, bu durumu genel özgürlükler içerisinde görerek serbest kıyafeti kendini ifade etme aracı olarak değerlendirmektedirler. Ayrıca tek tip kıyafetin öğrenciye kamuflaj yaptığını ve bu nedenle öğrenci psikolojisinin olumsuz yönde etkilendiğini de düşünmektedirler. Tek tip kıyafeti savunanlar ise serbest kıyafetin sosyoekonomik eşitliği bozacağını ve kimin öğrenci olduğu anlaşılamayacağından okullarda güvenlik sorunu oluşturacağını belirtmektedirler. Bu çalışmanın amacı, öğrencilerin kendilerini yakından ilgilendiren serbest kıyafet uygulaması hakkındaki görüşlerinin belirlenmesidir. Çalışma sonuçları, kıyafet serbestliğinin okullarda oluşturacağı etkileri ortaya koyabilmesi; öğretmen, okul yöneticileri, veliler ve de toplumu bilinçlendirmesi yönüyle oldukça önem taşımaktadır. Betimsel araştırma modelini esas alan bu çalışma ile okullarda öğrencilere, veri toplama aracı olarak açık uçlu üç sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Anket formunun birinci bölümünde öğrencinin okulu, sınıfı ve cinsiyeti sorulmuştur. Bu bölüme verilen cevaplarla serbest kıyafet uygulamasına ilişkin kız ve erkek öğrencilerin görüşlerinde farklılık olup olmadığına bakılmıştır. İkinci bölümde yer alan açık uçlu sorularla öğrencilerin okullarda serbest kıyafet uygulamasına nasıl baktıkları, okula serbest kıyafetle gelinmesinin öğrenci üzerinde ne tür etkiler oluşturacağı bilgisine ulaşılmak istenmiştir. Ayrıca okullarda öğrenci için kıyafet serbestliğinin getirilmesinde en büyük engelin kimler ve neler olabileceğine ilişkin bir sorgulama yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin bir bölümünün serbest kıyafet uygulamasına olumlu baktıkları, bir bölümünün de çeşitli nedenlerle olumlu bakmadıkları dolayısıyla öğrencilerin ortak net bir görüşlerinin olmadığı tespit edilmiştir. Serbest kıyafet uygulamasının olumlu ve olumsuz görünen yönlerinin daha uzun süre tartışma gündemi oluşturmaya devam edeceği öngörülmektedir.

Anahtar kelimeler: Okul, öğrenci, serbest kıyafet, tek tip kıyafet

STUDENTS' OPINIONS ABOUT FREEDOM OF CLOTHING IN SCHOOLS

Abstract

Implementation of freedom of clothing in schools is still being discussed as a problem of education. Advocates of freedom of clothing in schools regard this situation in scope of general freedom and think that it is a tool of self-expression. In addition, they think that the uniform camouflages students, and the students are effected negatively. Advocates of uniform believe that freedom of clothing in schools prevents maintaining socioeconomic equality in schools and causes security problems in schools because identification of students will not be clear. The aim of this study is to determine students' opinions about implementation of freedom of clothing in schools which closely concerns students. The results of this study are very important with regard to bringing out impacts of freedom of clothing in schools. In this study based on the descriptive research model, an application survey consisting of three open-ended questions was used as a data collection tool. In the first part of the survey, students were asked about their schools, gender and levels. In the second part of the survey it was aimed to get students' opinions about freedom of clothing in schools and effects of this implementation on the students by asking those open-ended questions. Also what are the biggest obstacle for implementation of freedom of clothing in school were discussed. It was understood that that the students do not have a common opinion about freedom of clothing in schools. It seems that positive and negative aspects of implementation of freedom of clothing in schools will continue to be on the discussion agenda.

Keywords: School, student, freedom of clothing, uniform

¹ Bu çalışma, 22-24 Kasım 2013 tarihleri arasında Uluslararası Eğitimde Değişim ve Yeni Yönelimler Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr., MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, edemir@science.ankara.edu.tr

³ Yrd. Doç. Dr., Bartın Üniversitesi, melihakose@gmail.com

GİRİŞ

Daha çok kültürel bir öge olan kıyafet, bir birey için giyinmekten öte anlamlar taşımaktadır. Bir bütün olarak bireyin zevkine, sosyal ve ekonomik durumuna, kültürüne, inancına, etnik kökenine, ruh hâline ve coğrafi koşullarına ışık tutmaktadır (Solomon, 1989). Ayrıca kıyafet, kimliğin ve hayat tarzının yansıtıcısı olarak karşdakilere pek çok mesaj vermektedir. Dolayısıyla kıyafetin, sadece bireyin vücudunu dış etkilerden korumak için kullandığı biyolojik bir gereksinim olarak değil, çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

İnsanlık tarihinin başlangıcında biyolojik bir ihtiyaç olarak ortaya çıktığı kabul edilen kıyafetin, zamanla toplumsal ve kurumsal bir anlam kazandığı düşünülmektedir. (Açıkalın, 2003). Toplumsal ve kurumsal bir anlam kazanan kıyafet, böylece bireylerin toplumsal kültürüyle, sosyal konumuyla, mesleğiyle, yaşadığı dönemle, ekonomik durumuyla ve kurumsal disipliniyle şekillenmeye başlamıştır. Toplumsal ve kurumsal yapılar güçlendikçe de bu yapılar uygun sınıfsal giyinme modelleri ortaya konulmuştur (Ateş ve Titrek, 2015; Özcan, 2008). Tarih boyunca çeşitli siyasal oluşumların, iktidarlarına meşruiyet kazandırmak ve sağlamlaştırmak için giyimi bir sembol unsuru olarak kullandıkları belirtilmektedir. Açıkalın (2003) ise giysi biçimlerinin birlik ve statü sembolü olarak algılandığını ifade etmektedir. Tarih içerisinde gerek kurumsal birliği sağlamak gerekse statü sembolü olarak kıyafet birliği ve tek kıyafet uygulamaları pek çok ülkede ve pek çok kurumda kullanılmış ve kullanılmaya da devam etmektedir. Bu kurumların en başında da eğitim kurumları gelmektedir. Üstün ve Çeğindir (2006) de çalışmalarında, öğrencilere birlik ve statü sembolü olarak forma giydirildiğinden bahsetmektedirler.

Öğrencilere ilişkin kıyafet uygulamasının ilk örnekleri, Orta çağ Avrupa'sında ruhban ve aristokrat çocuklar için tasarlanmış sembolik kıyafetlerle görülmüştür (Doğan, 2011). Avrupa tarihinde, okul uniformalarının üniversitelere uzanan laik ve dinî bir arka planı bulunmaktadır. 16. yüzyılda "Christ's Church Hospital" adlı bir vakıf okulunda yoksul ve öksüz çocukların sosyal statüsünü vurgulamak için giydirilen kıyafetler, hristiyan rahipler ve bir kilisede diğer insanlar tarafından giyilen kıyafetler üzerinden tasarlanmıştır. Papazların ayinsel olmayan "cappa clausa" adlı kıyafetleri 1222'de Oxford Konseyi'nde standart akademik giysi olarak kabul edilmiştir. Oxford ve Cambridge gibi üniversiteler ile dinî kolejlerin kıyafet konusunda uygulamalarının zamanla diğer üniversiteleri, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarını etkileyerek okul üniforması anlayışını yaygınlaştırdığı düşünülmektedir. Özellikle İngiliz okullarında başlayan üniforma uygulamasının diğer Avrupa ülkelerinde etkili olduğu kabul edilmektedir (Hesapçioğlu ve Meşeci-Giorgetti, 2009). Üniformanın Türk okullarında görülmesi ise 1776'dan itibaren açılan askerî ve rüştiye okulları ile olmuştur (Ergin, 1977). Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk defa merkezi anlamda tek tip uygulaması, 1915 tarihli "Mekâtib-i İbtidaiyeye Mahsus Talimatname" ile önerilmiştir. Ancak bu uygulama esnek tutulmuştur. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan itibaren yine tek tip okul kıyafeti üzerinde durularak 1929 "İlk Mektepler Talimatnamesi"nin 34. maddesinde kıyafetin nasıl olacağı açıklanmış ancak bu talimatnamede esneklik payı da bırakılarak katı bir uygulama yapılmamıştır. Katı bir uygulama yapılmamasına yol açan faktörlerin başında da o dönemdeki ekonomik durumun geldiği düşünülmüştür (Hesapçioğlu ve Meşeci-Giorgetti, 2009).

1940'lara gelindiğinde öğrencilere okul önlüğü ve kasket giydirildiği görülmektedir. Bu uygulama 1970'lere kadar devam etmiştir. 1981'de yürürlüğe giren "Millî Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle, Öğrencilerin Kılık Kıyafetlerine İlişkin Yönetmelik" ile öğrencilere siyah önlük ve beyaz yaka zorunluluğu getirilmiştir. 1990 yıllarında da değişikliğe gidilerek siyah önlük yerine mavi önlüğe geçilmiştir. Ancak beyaz yaka kullanılmaya devam etmiştir. (Hesapçioğlu ve Meşeci-Giorgetti, 2009). 29-30 Haziran 2009 tarihinde Ankara'da yapılan çalıştayda okul kıyafeti konusu ele alınmıştır. Özellikle hızla değişen bu çağda tek tipliliği esas alan kıyafet uygulamasının toplumsal gerçekler ve pedagojik boyutu ile tekrar ele alınması gerektiği, bazı serbestlikler getirilmesi görüşü ağırlık kazanmıştır (Doğan, 2011). 2012 yılında, "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Öğrencilerinin Kılık ve Kıyafetlerine Dair Yönetmelik" ile 1981 yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. 28480 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ve 27 Kasım 2012'de yürürlüğe giren kıyafet yönetmeliği kapsamında okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve liselerde kılık kıyafet serbest bırakılmıştır. Ancak özel okullarda bu seçim okul yönetimi ve velilere bırakılmıştır (MEB, 2012). Daha sonraki dönemlerde kıyafet konusunda yaşanan sıkıntılar doğrultusunda yönetmeliğin bazı maddelerinde değişiklikler yapılmıştır. 2012'de yayımlanan kıyafet yönetmeliğinin 3. maddesinin 2. fıkrası "Öğrenciler, okul, sınıf ve şubelerde tek tip kıyafet giymeye zorlanamaz. Ancak, okul yönetimi ve okul aile birliğinin koordinatörlüğünde, 4. maddede yer alan sınırlamalara aykırı olmamak kaydıyla velilerin yüzde ellisinden fazlasının muvafakati alınarak ilgili eğitim-öğretim yılı için okul kıyafeti veya kıyafetleri belirlenebilir." şeklinde düzenlenmiştir (MEB, 2013). Ayrıca öğrencilerin siyasi sembol içeren simge, şekil ve yazıların yer aldığı fular, bere, şapka, çanta ve benzeri materyalleri kullanması, saç boyaması, dövme ve makyaj yapması, pirsing takması, bıyık ve sakal bırakması yasaklanmıştır (MEB, 2014). Bu tür kararlar okullarda birlik, beraberlik ve disiplin kaygısının devam ettiğini de

göstermektedir. 2013-2014 eğitim öğretim yılından itibaren ilk ve orta dereceli okullarda öğrencilere kılık kıyafet serbestliği getiren uygulama, olumlu ve olumsuz eleştirilere maruz kalmıştır. Bir süre sonra kıyafet seçimi, velilerin ve okulun kararına bırakılarak kıyafet konusu çözüme kavuşturulmak istenmiştir.

Türkiye’de okul kıyafeti konusunda yapılan değişiklikler ve tartışmalar da dünyanın gündeminden çok farklı değildir. Tüm dünyada okul kıyafeti konusu hâlen tartışmaya açık ve üzerinde net olarak uzlaşma sağlanamamış bir konudur. İsrail, Hindistan, Malezya, Endonezya, Çin, Hong Kong, Güney Afrika Cumhuriyeti, Burma, Singapur, Güney Kore, Tayland, Burundi ve Arjantin’de tek tip kıyafet giyme zorunluluğu bulunurken Rusya, İspanya ve Almanya’da kıyafet serbestliği bulunmaktadır. Ayrıca Kanada’da Katolik okulları dışındaki devlet okullarında da kıyafet serbesttir. Filipinler’de 2008’de okul kıyafetine serbestlik getirilirken bazı sınırlamalar da konulmuştur. Amerika’da tek tip kıyafet yasal bir zorunluluk olmamakla beraber bazı durumlarda okulların kendisine bırakılmıştır (Ateş ve Titrek, 2015). Dolayısıyla kıyafetin bireysel bir seçim olduğu, toplumun sosyoekonomik durumu, değişen eğitim anlayışları ve insan hakları ile ilişkisi dikkate alındığında bu konunun zaman zaman değişiklikler göstererek gündemde kalacağı aşikârdır.

Okul kıyafeti üzerindeki ısrarın temel gerekçeleri arasında okul disiplini sağlamak ve okul güvenliği kaygısı bulunmaktadır. Ayrıca okul kıyafeti uygulamasının yol açtığı sosyolojik, psikolojik ve ekonomik sonuçlar konuyu eğitim dünyasında önemli hâle getirmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar genellikle okul kıyafetinin okul başarısı, okul güvenliği, bireyin özgürlüğü ve kişisel gelişimi üzerindeki etkisini vurgularken sosyoekonomik sonuçlarını da irdelemektedir (Dönmez, 2001; Açıklan, 2003; Erkan, 2003; Köse, 2013). Türkiye’de okul kıyafeti uygulaması konusunda yapılan bazı araştırmalar ise serbest kıyafet uygulamasının öğretmen, öğrenci, veli ve okul üzerindeki yansımalarına odaklanmakta dolayısıyla daha çok okul paydaşlarının görüşleri alınarak toplum üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılmaktadır (Kıran, 2001; Akbaba ve Konak, 2014; Tınmaz ve Sağlam, 2014; Süzer ve Sağlam, 2014; Şen ve Sağlam, 2014; Ateş ve Titrek, 2015; Uğurlu, Doğan, Topçu ve Demir, 2015; Taneri, Ulutaş ve Akgündüz, 2015; Epçaçan, Çelik, Ekin ve Yüksel, 2016; Gündüz ve Süer, 2016). Yapılan araştırmalar, kıyafet uygulamalarında ortak bir görüşün olmadığını ortaya koyarken velilerin, öğretmenlerin ve okul idarecilerinin okul güvenliği, okul disiplini ve serbest kıyafetin ailelere getirdiği ekonomik yükler hakkında kaygılar taşıdığını da göstermektedir. Aslında benzer kaygılar öğrenciler için de söz konusudur. Bu yüzden öğrencilerin de kıyafet uygulaması hakkında ortak bir görüşü olmadığı aşikârdır. Toplumda hâkim olan okul kıyafetinin okulun kimliğini yansıttığına dair görüşlerin öğrencileri etkilediği de varsayılabilir. Çünkü kıyafet konusu yasal bir dayatmadan ziyade kültürel bir unsurdur. Öğrenciler de bu kültürün izlerini taşımaktadırlar.

Netice itibarıyla okullarda kıyafet konusu, geçmişten bugüne değin sıklıkla gündeme gelmiş ve eğitim öğretimin problemleri arasında yer almış önemli bir konudur. Bu konuda yapılan bütün tartışmalara rağmen bir bireyin ne giyeceğine karar vermesinin aslında kişisel özgürlüğünün bir parçası olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Araştırmalarda, okullarda serbest kıyafet uygulamasının ya da tek tip kıyafet uygulamasının öncelikle birey olarak öğrencilerin üzerinde yaptığı sosyal ve psikolojik sonuçları daha fazla yer almalıdır. Böylece okul kıyafeti konusunda yapılacak uygulamalar deneme yanılma boyutundan kurtarılarak bilimsel ve insani bir düzlemde yorumlanabilecektir.

Amaç

Bu araştırmada, öğrencilerin serbest kıyafet uygulaması hakkındaki görüşlerine ulaşılmak istenmiştir. Böylece öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına olumlu bakıp bakmadıkları ve uygulamanın öğrenci üzerinde oluşturabileceği etkiler sorgulanmış olacaktır. Eğitim öğretimin ana bileşenlerinden biri olan ve serbest kıyafet uygulamasından doğrudan etkilenen öğrencilerin uygulama hakkındaki düşünceleri, bu uygulamanın okullarda oluşturacağı etkilere ilişkin fikir oluşturması ve uygulamadan doğrudan ya da dolaylı şekilde etkilenen tüm paydaşlara ışık tutması bakımından oldukça önemlidir.

Bu çalışma ve benzer nitelikte yapılan diğer çalışmalar, serbest kıyafet uygulamasının olumlu ve olumsuz görünen yönlerinin ortaya çıkarılması ve uygulamaya ilişkin tartışmalara öğrenci gözüyle farklı bir bakış açısı kazandırması açısından yarar sağlayacak niteliktedir. Araştırmanın sonucu, serbest kıyafet uygulamasına ilişkin gelecekte nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine dair vereceği ipuçları bakımından da son derece değerlidir. Ayrıca okulların öğrencileri bütünsel olarak geliştirmeleri beklenmektedir. Kıyafet konusu da bu bütünlüğün bir parçasıdır ve her insanda olduğu gibi kıyafet, öğrencilerin kendilerini ifade etme göstergelerinden biridir. Sadece disiplini ve güvenliği sağlamanın aracı olarak ele alınması konuyu sığlaştıracaktır. Bu konunun sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve kültürel bağlamda irdelenmesi bir zorunluluk olarak görülmelidir.

Araştırmanın genel amacı, serbest kıyafet uygulaması hakkındaki öğrenci görüşlerinden hareketle uygulamanın okullarda oluşturduğu ve oluşturacağı etkileri sorgulamak, serbest kıyafetin önündeki engelleri ortaya koymak ve konuyu uygulamadaki boyutlarıyla tartışmaktır.

Araştırmanın problemi; “Okullarda serbest kıyafet uygulaması hakkındaki öğrenci görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın problemi doğrultusunda aşağıda belirtilen birtakım alt problemler ortaya konulmuştur:

- 1- Öğrenciler okullarda serbest kıyafet uygulaması istemekte midirler?
- 2- Öğrenciler okullarda serbest kıyafet uygulamasına ilişkin neler düşünmektedirler?
- 3- Okullarda serbest kıyafet uygulamasının öğrenci üzerindeki etkilerine ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?
- 4- Öğrencilere göre okullarda serbest kıyafet uygulamasının önündeki engeller kimler ve/veya nelerdir?

Bu araştırmada aşağıda belirtilen varsayımlardan hareket edilmiştir:

- 1- Literatür tarama suretiyle elde edilen bilgiler doğrudur.
- 2- Bilgi toplama aracı olarak kullanılan, açık uçlu sorulardan oluşan araştırma anketi için yeterli bilgi verebileceği hakkında ortaöğretim seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin görüşleri geçerli ve güvenilirlerdir.
- 3- Seçilen okullarda öğrenciler anket sorularına doğru ve samimi cevap vermişlerdir.
- 4- Seçilen örneklem evreni temsil edebilecek niteliktedir.
- 5- Araştırma anketi için hazırlanan sorular konuya ışık tutabilecek niteliktedir.

Bu araştırma aşağıdaki şekilde sınırlandırılmıştır:

- 1- Araştırma, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Ankara, Trabzon, İzmir ve Şırnak İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı sırasıyla Sincan, Konak, Ortahisar ve Beytüşşebap ilçelerinde bulunan beş ortaöğretim okulundaki araştırma anketini cevaplandıran öğrencilerle sınırlıdır.
- 2- Araştırma için literatür tarama ve alan araştırması yeterli görülmüştür.
- 3- Araştırma bulguları, öğrencilerin anket sorularına verdikleri cevaplar ile sınırlı olup elde edilen verilerin genellenebilirliği öğrenci örnekleme bakımından yeterlidir.

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama aracı ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Algıların ve olayların doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir süreç izlenmiştir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada betimsel bir araştırma yöntemi olan tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri çok sayıda elemandan meydana gelen bir evrende, o evren hakkında genel bir yargıya varma amacıyla evrenin tümü veya ondan alınacak örnek bir grup ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2002). Tarama modellerinde temel olan, geçmişte veya bugün var olan bir olay ya da durumun kendi koşulları içerisinde ve var olduğu şekliyle ele alınmasıdır. Bir başka deyişle asıl amaç, var olan durumu değiştirmeden betimlemektir (Karasar, 2002). Üzerinde araştırma yapılan olgu ve olaylar kendi bağlamında ele alınarak insanların onlara yükledikleri anlamlar açısından yorumlanır (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2010).

Betimsel araştırmalar; olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların, çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye ve açıklamaya çalışır. Bu sayede onları iyi anlayabilme ve gruplayabilme olanağı sağlanarak aralarındaki ilişkiler saptanmış olur (Kaptan, 1998). Betimsel tarama modelinde; bilimin gözlem, kaydetme, olaylar arasındaki ilişkileri tespit etme ve kontrol edilen değişmez ilkeler üzerinde genellemelere varma nitelikleri söz konusudur. Yani bilimin tasvir fonksiyonu ön plandadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Betimsel araştırmalarda genellikle gözlem, anket, görüşme veya test gibi çeşitli veri toplama araçları kullanılmaktadır. Araştırmalarda oldukça sık tercih edilen anket, birincil kaynaklardan veri toplamak için hazırlanan sistematik bir

soru formudur (Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997). Amacı, araştırmanın problemini çözecek ve ele alınan hipotezleri test edecek bilgileri sistematik bir biçimde toplamak ve saklamaktır. Betimleyici araştırmaların sonuçları ise yüzde tabloları ve/veya grafikler ile gösterilerek değişkenler arasında korelasyonun varlığı veya yokluğu saptanır. Mevcut durumun betimlenmesini amaçlayan bu araştırmada, geniş bir örnekleme ulaşmanın en kolay yolu olması ve konunun etraflıca incelenmesine olanak sağlaması sebebiyle açık uçlu sorulardan oluşan bir araştırma anketi kullanılmıştır. Anketler yoluyla daha çok güncel veriler toplanmakta ve güncel verilerin istatistiksel çözümleri ile de genellemelere ulaşılmaktadır.

Bu araştırma, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim seviyesinde eğitim veren 5 devlet okulunda, doğal çevresi içinde uygulanmıştır.

Evren ve Örneklem

Bilimsel araştırmalarda doğru karar verebilmek için doğru bilgilere ulaşılması ve elde edilen bilgilerin genellenmesi gerekir (Arıkan, 2004). Araştırma sonuçlarının genellenebilirliği araştırmanın değerini de büyük ölçüde artırır. Araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünü evreni oluşturmaktadır. Daha açık bir ifadeyle araştırma evreni, araştırma probleminin etkisi altında bulunan ve bilgi sağlamak için gözlem yapılacak ana küttedir (Bal, 2001). Araştırmalarda evren, araştırmanın amacı doğrultusunda belli değişkenlere ve belli özelliklere göre tanımlanarak sınırlandırılır. Evrenin tanımlanması ve sınırlandırılması çalışma evrenini belirlemek için yapılmaktadır. Araştırmalar çoğunlukla belli kurallara göre belli bir evrenden seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen örneklem adı verilen küçük kümeler üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrenlere genellenir (Karasar, 2002). Örneklem en belirgin özelliği yansız ve temsili olmasıdır (Kaptan, 1998). Evren ve örneklem belirleme amacının altında yatan neden, yapılan çalışmalara büyük ölçüde kolaylık sağlamaktır.

Bu araştırmanın evrenini, Ankara-Sincan, İzmir-Konak, Trabzon-Ortahisar ve Şırnak-Beytüşşebap'ta yer alan ortaöğretim kurumlarında 2013-2014 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan lise öğrencileri oluştururken araştırmanın örneklemine, belirlenen ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören toplam 353 öğrenci oluşturmaktadır (Tablo 1). Örneklem için belirlenen okullar, farklı eğitim amaçları doğrultusunda ve farklı başarı düzeyinde olup tesadüfi (random) örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Farklı niteliklerde eğitim alarak yetişen öğrencilerin görüşlerinde de farklılık olacağı düşünülerek karşılaştırma yapılabilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Örneklem Giren Okullar ve Öğrenci Sayıları

Okul Adı	N
Yenikent İlksan Anadolu Lisesi	84
Çınarlı Endüstri Meslek Lisesi	54
Trabzon Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	86
Beytüşşebap Çok Programlı Lisesi	76
Ayvalık Çok Programlı Lisesi	53
Toplam	353

Tablo 1'de de görüldüğü üzere örnekleme yer alan okullar, öğretim amaçları bakımından farklı niteliklere sahiptir. Bu nedenle farklı mesleki amaçlarla yetiştirilen öğrencilerin görüşlerine ulaşmak mümkün olduğundan araştırma adına da anlamlı sonuçlar ortaya çıkabileceği öngörülmüştür. Ayrıca okulların sahip oldukları farklı sosyokültürel çevrelerin de farklılık oluşturabileceği varsayımı da dikkate alınmıştır.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Değişkenler	Alt Kategoriler	N	%	Toplam (N)
Cinsiyet	1. Kız	154	43.6	353
	2. Erkek	199	56.4	
Sınıf	9. Sınıf	71	20.1	353
	10. Sınıf	127	36	
	11. Sınıf	127	36	
	12. Sınıf	28	7.9	

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %43.6'sının kız öğrenciler, %56.4'ünün erkek öğrenciler olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrenciler sınıf seviyesi bakımından incelendiğinde

%20.1'inin 9. sınıf, %36'sının 10. sınıf, %36'sının 11. sınıf ve %7.9'unun 12. sınıfta öğrenim gördüğü, araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir kısmını da (%72) 10 ve 11. sınıfların oluşturduğu anlaşılmaktadır. Öğrenim hayatına bir sonraki yılda da devam edecek olan bu öğrencilerin okullarda kıyafet serbestliğine ilişkin görüşlerine ulaşabilmek, çalışmaya farklı açılımlar sağlaması bakımından oldukça önemli kabul edilmektedir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak betimsel tarama modeline uygun biçimde geliştirilen bir anket formu kullanılmıştır. Anket formu hazırlanırken öncelikle konuyla ilgili literatür incelenmiş, bir kısım öğrenciyle ön görüşme yapılmış ve elde edilen bilgilerin neticesinde konuya ilişkin güncel, yeterli ve doğru verilere ulaştırabileceği düşünülen, yönlendirme yapmayacak nitelikte ve de yeterli açıklıkta 6 sorudan oluşan bir anket formu oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan anket formunun geçerli ve güvenilir olması oldukça önemlidir. Anket formunun geçerli olması, araştırılan konuya ve soruya uygun cevaplar alabilme gücünü, güvenilir olması ise uygulama aynı yollarla tekrarlandığında benzer sonuçlar verme gücünü gösterir (Aiken, 1997 ve Özoğlu, 1992'den akt. Büyüköztürk, 2005). Bu araştırmada veri toplama aracı olarak oluşturulan anket formu, kapsam ve görünüş geçerliği hususunda, hazırlanan bir uzman görüşü alma formuyla birlikte 3 konu alanı uzmanı öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü alma formunda uygun/geçerli ve uygun/geçerli değil şeklinde iki seçeneikli bir format kullanılmıştır. Uzmanların her bir sorunun geçerli olduğu noktada uyuma düzeylerinin %90-100 aralığında olması beklenilmiş, ancak yalnızca 3 soruda %93 oranında bir uyum yakalanabilmiştir. Uzmanların %79 oranında uyum gösterdikleri diğer 3 soru anket formundan çıkarılmış, gelen görüş ve öneriler doğrultusunda yapılan çeşitli düzenlemelerle de anket formu geliştirilmiştir. Anket formunda, uzmanların %93 oranında uyum gösterdikleri sorular veri toplamak için kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2005). Anket formu, yeterli olup olmadığının kontrolü amacıyla örneklem içinde yer alamayan 20 öğrenciye uygulanmış ve soruların anlaşılabilirliğini artırmaya yönelik düzeltmeler yapılarak son şekline getirilmiştir.

Anket formunda öğrencilerin kişisel bilgilerini (okulu, sınıfı ve cinsiyeti) içeren bir bölüm ile konuya ilişkin öğrenci görüşlerini soran 3 açık uçlu soruya yer verilmiştir. Bu sorularda, öğrencilerin nedenleriyle birlikte cevaplarına ilişkin açıklama yapmaları istenmiştir. Araştırmada açık uçlu soru sorulmasının amacı, örneklemde elde edilen verinin esnek ve açık uçlu biçimde zenginliğini sağlamaya çalışmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmada açık uçlu sorular tercih edilirken açık uçlu soruların kişilere sınır getirmeden cevap verme imkânı sağlayacağı, dolayısıyla kişilerin yalnızca kendi ifadeleriyle vereceği cevapların, cevapları yorumlarken konuya daha fazla ışık tutarak derinlik kazandıracağı ayrıca hiç beklenilmeyen cevaplarla da karşılaşılacağından konu hakkında oldukça ayrıntılı bilgilere ulaşılabileceği öngörülmüştür. Bir başka deyişle açık uçlu soruların kişilere duygu ve düşüncelerini ifade etme sürecinde serbest alan bırakmasının araştırmaya zenginlik katacağı gerçeği dikkate alınmıştır. Ayrıca soruların net bir şekilde anlaşılması, anketin güvenilir sonuçlar vermesi açısından da önemli kabul edildiğinden, açık uçlu soruların yeterince açık ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir.

Ortaöğretim öğrencileri için araştırmada kullanılan sorular sırasıyla aşağıda belirtilmiştir:

- 1- Sizce okullarda öğrenciler için kıyafet serbest olmalı mıdır? Cevabınızı nedenleriyle birlikte açıklayınız.
- 2- Sizce öğrencilerin okula serbest kıyafetle gelmesinin öğrenci üzerindeki etkileri neler olabilir?
- 3- Sizce okullarda öğrenci için kıyafet serbestliğinin getirilmesinde en büyük engel nedir?

Anket formunda yer alan birinci soruya verilen cevaplarla öğrencilerin okullarda serbest kıyafet isteyip istemedikleri bilgisine ve her iki durumda da bunun nedenlerine ulaşmak istenmiştir. Ayrıca kız ve erkek öğrenciler arasında serbest kıyafet isteyip istememe bakımından farklılık olup olmadığının ve yine sınıf seviyelerinin bu durumu değerlendirirken nasıl bir farklılık yaratacağının bilgisine de ulaşılması hedeflenmiştir. İkinci soruya verilen cevaplarla öğrencilerin serbest kıyafetle okula gelmelerinin öğrenci üzerinde ne tür etkiler yaratabileceğinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Öğrencilerin bu durumda hissettiklerinin neler olabileceği bilgisine ulaşılması da son derece önemli görülmektedir. Üçüncü soruya verilen cevaplarla da öğrencilerin okullarda serbest kıyafet uygulamasına engel olarak kimleri ve neleri gördüklerinin bilgisine ulaşmak istenmiştir. Elde edilen verilerin analizi ile ulaşılan tüm sonuçların tablolara yansıtılması hedeflenmiştir. Araştırmanın anket formu, örnekleme giren okullarda okul idaresinden izin alınarak ve uygulama öncesinde konu hakkında detaylı bilgilendirme yapılarak öğrencilere uygulanmıştır. Bilgilendirme yapılmasındaki asıl amaç, öğrencilerin güven duymalarını sağlamak ve bu şekilde soruları içlerinden geldiği gibi samimi bir şekilde cevaplamaları için zemin hazırlamaktır. Uygulama sürecinde verilerin geçerliğini artırmak amacıyla öğrencilere istedikleri kadar süre tanınmasına da özen gösterilmiştir.

Öğrencilere uygulanan anket formu içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. İçerik analizi, ilk defa 1952 yılında Berelson tarafından iletişimin açık/belirgin içeriğinin nesnel, sistematik ve nicel tanımlanmasına yönelik bir araştırma tekniği şeklinde tanımlanmıştır (Gökçe, 2006). İçerik analizinde temel amaç, elde edilen dokümanı nicel verilere dönüştürmektir. Daha açık bir anlatımla ele alınacak olursa, elde edilen verilerin yakından incelenmesini sağlamak ve bu verileri açıklayabilecek kavram ve de ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizi kimin ne söylemek istediği ile değil, söylenenin nasıl anlamlandırıldığı sorusu üzerine odaklanmaktadır (Gökçe, 2006). İçerik analizi adı altında toplanan araç ve teknikler, her şeyden önce kontrollü bir yorum çabası şeklinde ve genelde tümdengelimle dayalı bir okuma aracı olarak nitelendirilebilir (Akçalı ve Toker, 2012). Söz konusu okuma, sınırları belirlenmiş söylem örneklerinin çözümlenmesi esasına dayanmaktadır (Berelson, 1952'den akt. Akçalı ve Toker, 2012). Balcı'ya göre (2004) ise içerik analizi, insanların yazdıklarının açık talimatlara göre kodlanarak sayısallaştırmasıdır. Yıldırım ve Şimşek' göre (2008) de içerik analizinde temel olan, öncelikle benzer verilerin birtakım kavram ve temalar şeklinde bir araya getirilmesi ve anlaşılır biçimde düzenlenerek yorumlanmasıdır. İçerik analizi sonuçları genelde frekans ve/veya yüzde tabloları şeklinde ifade edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu çalışmada içerik analizi yapılırken çalışma içerisinde belirtilen dört alt problem esas alınmış ve bu alt problemlerin cevapları aranmıştır. İlk olarak elde edilen verilerin nasıl sınıflandırılacağı dikkate alınarak verilerin analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçeveye göre verilerin işlenmesi, analiz edilmesi ve yorumlanması sürecinde adlandırma, kategori geliştirme, frekansların hesaplanması ve yorumlama aşamalarına dikkat edilmiştir. Öğrencilerin görüşleri genellemeleri kolaylaştıracak şekilde bazı kategoriler altında toplanmıştır. Aynı zamanda incelenen içerikte belirlenmiş unsurların hangi sıklıkla tekrar edildiği dikkate alınarak frekans dağılımına bakılmıştır. Bulgular sayısal ifadeler ile genellenerek tanımlanmış ve frekans tablolarında gösterilmiştir. Tablolardaki sayısal veriler üzerinden de yorumlama yapılarak ayrıca bulgular arasında neden-sonuç ilişkilerinin açıklanmasına da dikkat edilerek genel sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Frekans tabloları, verilerin görülme sıklığını sayısal, yüzdesele ve oransal bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu şekilde de verilerin hangi derecede önemli olduğu anlaşılmaktadır (Bilgin, 2006).

Araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik, araştırma sonuçlarının inandırıcılığını sağlamak ya da artırmak için oldukça yaygın olarak kullanılan son derece önemli ölçütlerdir. Geçerlik, araştırma sonuçlarının doğruluğuyla ilişkilendirilirken güvenilirlik, araştırma sonuçlarının tekrarlanabilirliği ile ilişkilendirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmada geçerlik ve güvenilirliği artırmak amacıyla öncelikle araştırmacılar, araştırmanın her aşamasında objektif olmaya özen göstermişlerdir. Bunun yanı sıra araştırmacı çeşitlemesi yapılmış ve bu anlamda 3 uzman görüşüne başvurulmuştur. Öğrencilerin anket sorularına verdiği yanıtlar hem araştırmacılar hem de uzmanlar tarafından ayrı ayrı incelenerek kodlanmıştır. Bu sürecin ardından yapılan değerlendirmeler sonucunda görüş birliği ve görüş ayrılığı olan kodlar tespit edilerek araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı) kullanılarak hesaplanmıştır. Nitel araştırmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyum %90 ve üzeri olduğunda istenilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanmış olmaktadır. Bu araştırmada da %94 oranında bir uzlaşma (güvenirlik) sağlandığı ortaya çıkmıştır. Araştırmada araştırmacıların ve uzmanların uzlaşma sağlayamadığı ifadeler ise değerlendirme dışı bırakılmıştır. Tüm bunların yanı sıra verilerin toplanması, uygulanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yeterli ölçüde açıklanarak geçerlik ve güvenilirliğin artırılması amaçlanmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde “Öğrenciler okullarda serbest kıyafet uygulaması istemekte midirler?” sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan analizler çerçevesinde elde edilen bulgular Tablo 3 ve Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 3. Okullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Hakkındaki Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

Görüşler	Erkek Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı	-f-	%
Okullarda kıyafet serbest olmalıdır.	96	39	135	38.3
Okullarda kıyafet serbest olmamalıdır.	101	113	214	60.6
Benim için fark etmez.	2	2	4	1.1
Toplam	199	154	353	100

Tablo 3'e göre öğrencilerin %38.3'ü okullarda serbest kıyafet uygulamasına sıcak bakarken %60.6'sı bu uygulamayı uygun bulmamaktadır. %1.1'lik gibi çok küçük bir dilimde yer alan öğrenciler, uygulamanın kendileri için bir şey fark ettirmeyeceğini belirtmiştir. Araştırmada yer alan kız öğrencilerin %73.3'ü okullarda serbest kıyafet uygulamasını istemezken erkek öğrencilerin de %50.7'si bu uygulamayı istememektedir. Bu oranlar kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında önemli bir farkı ortaya koymakta, yine bu değerlerden anlaşıldığı üzere erkek öğrencilerin yaklaşık olarak yarısı serbest kıyafet uygulamasını istemektedir.

Araştırmanın ortaya koyduğu önemli sonuçlardan biri de özellikle Şırnak'ta öğrenim gören öğrencilerin çok önemli bir oranının serbest kıyafet uygulamasına karşı olduklarıdır. Şırnak'tan araştırmaya katılan 113 öğrenci serbest kıyafet istemezken 14'ü serbest olmalı, 2'si fark etmez, demiştir. Toplamda 129 öğrencinin %87.5'i serbest kıyafet uygulamasını çeşitli nedenlerle kabul etmemektedir. Özellikle kız öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına sıcak bakmadığı fark edilmektedir. Araştırmaya diğer illerden katılan 224 öğrencinin %45'i serbest uygulama karşısında görüş bildirmiş, %55'i ise serbest kıyafet uygulamasını gerekli bulduğunu ifade etmiştir.

Tablo 4. Sınıflara Göre Okullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Hakkındaki Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sınıf Seviyesi	Görüşler	-f-	%	Toplam (N)
9. Sınıf	Okullarda kıyafet serbest olmalıdır.	26	36.6	71
	Okullarda kıyafet serbest olmamalıdır.	45	63.4	
	Benim için fark etmez.	-	-	
10. Sınıf	Okullarda kıyafet serbest olmalıdır.	52	41	127
	Okullarda kıyafet serbest olmamalıdır.	75	59	
	Benim için fark etmez.	-	-	
11. Sınıf	Okullarda kıyafet serbest olmalıdır.	44	34.7	127
	Okullarda kıyafet serbest olmamalıdır.	81	63.8	
	Benim için fark etmez.	2	1.5	
12. Sınıf	Okullarda kıyafet serbest olmalıdır.	13	46.4	28
	Okullarda kıyafet serbest olmamalıdır.	13	46.4	
	Benim için fark etmez.	2	7.2	
Toplam				353

Tablo 4'e göre 71 kişiden oluşan 9. sınıf öğrencilerinin %63.4'ü, 127 kişiden oluşan 10. sınıf öğrencilerinin %59'u, yine 127 kişiden oluşan 11. sınıf öğrencilerinin %63.8'i ve 28 kişiden oluşan 12. sınıf öğrencilerinin %46.4'ü okullarda kıyafet serbestliğinin getirilmesini istememektedir. Serbest kıyafetin rahatlığına pek çok öğrenci vurgu yapmakla birlikte ortaya koydukları çeşitli sebeplerden dolayı okul üniformasını tercih etmektedirler. Ayrıca okul üniformasını en çok 11. sınıfların (%63.8) tercih ettiği, 9. sınıfların da (%63.4) 11. sınıflara yakın görüş belirttikleri fark edilmektedir. Tablo 3'te ortaya konulan öğrencilerin yarıdan fazlasının serbest kıyafet uygulamasına karşı olduğu sonucu, Tablo 4'te verilen sınıflara göre dağılımla da örtüşmektedir. Genel olarak düşünüldüğünde öğrencilerin bu konuya toplumun sosyal gerçeklerini dikkate alarak yaklaştıklarını söylemek mümkündür.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminde "Öğrencilerin okullarda serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşleri nelerdir?" sorusuna cevap aranmıştır. Ortaya çıkan bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Öğrencilerin Okullardaki Serbest Kıyafet Uygulamasına İlişkin Görüşleri ve Vurgulanan Etkenler

Görüşler	Vurgulanan Etkenler	Erkek Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı	-f-	
Kıyafet Serbestliğini İsteyen Görüşler	Serbest kıyafet rahat olur ve öğrenci kendini özgür hissedebilir.	Rahatlık	47	17	64
	Kıyafet serbest olmalıdır ve öğrenci kendini rahat hissetmelidir.		16	2	18
	Okul forması beni çok sıkıyor, rahat hareket edemiyorum.		5	5	10
	Her gün aynı kıyafeti giymek bunaltıcı oluyor.		3	-	3
	Herkes istediğini giymelidir.	Özgürlük	3	3	6
	Serbest olmalıdır, çünkü her insan özgürdür.		2	3	5
	Serbest olmalıdır, asker değiliz, tek tip kıyafete karşıyım.		-	4	4
	Serbest olmalıdır, çünkü kıyafetler insanın kişiliğini yansıtır.		3	-	3
	Okul kıyafetini sevmiyorum.	Diğerleri	8	1	9
	Okul kıyafeti çabuk kirleniyor.		6	-	6
	Okul kıyafeti alacak parası olmayanlar evdeki kıyafetlerini giyebilirler, okul kıyafetleri pahalı.		5	1	6
	Her gün yapılan kıyafet kontrolü zaman kaybıdır.		-	1	1
	Serbest olmalıdır, ailem de öyle istiyor.		-	1	1
	Kıyafet Serbestliğini İstemeyen Görüşler	Herkesin kıyafet alacak parası yok ve herkesin maddi durumu iyi değil.	Maddi durum	43	47
Öğrencinin öğrenci olduğu belli olmalıdır.			12	17	29
Öğrencinin okula mı gezmeye mi gittiği belli olmalı, daha disiplinli olmalıdır.		Disiplin sorunu	8	3	11
Okulda bir disiplin olmalı, resmiyet olmalıdır.			7	4	11
Zenginler ve fakirler diye gruplaşma olabilir. Ayrımcılık ve eşitsizlik olur.			4	5	9
Serbest kıyafet okulun görüntüsünü çirkinleştirir.			1	3	4
Okula gelen giden belli olmaz, dışarıdan gelenler anlaşılmaz.		Güvenlik sorunu	24	39	63
Kıyafet serbest olursa öğrenciler dersler yerine kıyafetle ilgilenebilir.		Derse ilgi kaybı,	5	6	11
Kıyafetlerde marka tartışması olur.		davranış ve tutum bozulması	4	2	6
Herkes saçma sapan şeyler, açık kıyafetler giyebilir.			3	3	6
Serbest olmasın her gün ne giyeceğim diye düşünmek zor oluyor.		Diğerleri	1	8	9
Burası üniversite değil.			-	2	2
Özellikle kızlar kıyafet konusunda çok takıntılı.			-	2	2

Tablo 5 incelendiğinde okullarda kıyafet serbestliğini isteyen öğrencilerin en fazla rahatlığa vurgu yaptığı görülmektedir. Ayrıca kıyafet serbestliğini bireyin özgürlüğü ve kişiliğini yansıtmaması olarak gören öğrenciler de bulunmaktadır. Serbest kıyafet istemeyen öğrenciler ise konuyu en fazla maddi durumla ilişkilendirerek herkesin istediği kıyafeti alamayacağını belirtmişlerdir. Yine serbestlik istemeyen öğrencilerin bir diğer kaygısı, okulun disiplin ve güvenlik sorunu yaşayacağıdır. Bu da oldukça önemli ve göz ardı edilemeyecek bir husustur. Özellikle günümüzde okullarda yaşanan güvenlik sorunlarının hızla arttığı dikkate alınacak olursa okul güvenliğine ilişkin duyulan endişelerin son derece önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminde “Okullarda serbest kıyafet uygulamasının öğrenci üzerindeki etkilerine ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?” sorusunun cevabı araştırılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Okullarda Serbest Kıyafet Uygulamasının Öğrenci Üzerindeki Etkilerine İlişkin Öğrenci Görüşleri ve Vurgulanan Etkenler

Görüşler	Vurgulanan Etkenler	Erkek Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı	-f-
Kendini rahat hisseder, istediğini giyer, okul forması rahat olmuyor.	Rahat ve pozitif hissetme	36	18	54
Öğrenci rahat olur, psikolojik olarak pozitif hisseder.		14	13	27
Rahat bir şekilde hareket edip rahat bir şekilde ders dinleyebiliriz. Okula gelme isteğimiz ve ders başarısı artar.		17	5	22
Serbest kıyafetle okulda kendimi farklı ve özgür hissediyorum.		4	3	7
Öğrenciler kendilerini daha iyi ifade edebileceklerdir.		4	2	6
Özgüvenim artıyor.		6	-	6
Rahat, şık, özgüvenli olmasını sağlar.		4	1	5
Kendini rahat hisseder, öğrenci gibi davranmaz.	Olumsuz tutum ve davranış geliştirme	15	18	33
Herkes çok rahat olur, saçma ve gereksiz şeyler olur.		3	7	10
Her gün başka kıyafet giyme derdine, stresine düşebilir.		10	10	20
Herkes kıyafet konusunda birbiri ile yarışır.		3	6	9
Olumsuz etkiler.		2	4	6
Serbest kıyafette kendini aşırı derecede artist hissetme, havalı olma durumu olur.		3	2	5
Öğrenciler arasında kıskançlık olabilir.		1	2	3
Öğrenciler sürekli olarak kendini beğendirme çabasına düşeceklerdir.	1	-	1	
İstediği kıyafeti alamayan öğrenci olumsuz etkilenebilir.	Fakir öğrencilerin ezilmesi ve utanması	19	23	42
Maddi durumu kötü olan öğrenci ezilme duygusu yaşayabilir.		8	8	16
Her gün aynı kıyafetle gelmek zorunda olan öğrenci utanç duyabilir.		1	3	4
Okul havası içinde olamayız, daha çok dışarıdayız havası olur.	Okul disiplinini bozma ve derse ilginin azalması	8	10	18
Öğrenci kıyafet derdine düşer, okul ikinci planda kalır.		6	10	16
Serbest kıyafetle gelmek öğrenciyi okuldan soğutabilir.		-	11	11
Bir etkisi olmaz.	Diğerleri	7	-	7
Serbest kıyafet kendimi kötü hissetmeme sebep olur.		3	4	7
Bazı öğrenciler üzülür, bazıları sevinir.		1	5	6
Serbest kıyafet daha çağdaş olur.		1	-	1

Tablo 6’ya göre öğrencilerin okullarda serbest kıyafet uygulamasının öğrenci üzerindeki etkilerine ilişkin görüşlerinin; öğrencilerin kendilerini rahat ve pozitif hissetmeleri, olumsuz tutum ve davranış geliştirmeleri, fakir öğrencilerin ezilmesi ve utanması, okul disiplinini bozma ve derse ilginin azalması başlıkları altında toplandığı görülmektedir. Serbest kıyafeti savunan öğrencilerin ağırlıklı olarak rahatlığa, özgüvene, kendini pozitif ve farklı hissetmeye vurgu yaptıkları dikkat çekmektedir. Ancak öğrenciler arasında serbest kıyafetin okul disiplin ve düzenini ayrıca öğrencinin davranışını bozacağına dair bir düşünce de hâkimdir. Tabloya göre en

fazla ön plana çıkan görüş, öğrencinin kendini rahat ve pozitif hissedeceğidir. Diğer taraftan ekonomik durumu uygun olmayan öğrencilerin ezileceği, psikolojik olarak yıpranacağı görüşü yine en fazla dile getirilen görüşler arasındadır. Tablo genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilere göre okullarda serbest kıyafet uygulamasının okul disiplini ile öğrenci tutum ve davranışını bozması, ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilerin ezilmesi, öğrencilerin okuldan soğuması gibi pek çok ciddi ve olumsuz sonucun olduğu görülmektedir. Bu olumsuz görüşleri ifade eden öğrenciler, rahat ve pozitif hissetme hususunda görüş bildiren öğrencilerden sayıca daha fazladır. Öğrencilerin görüşlerinden serbest kıyafet uygulamasına ilişkin çeşitli kaygılar taşıdıkları açıkça anlaşılmaktadır.

Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemini “Öğrencilere göre okullarda serbest kıyafet uygulamasının önündeki engeller kimler ve/veya nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Bu soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Okullarda Serbest Kıyafet Uygulamasının Önündeki Engellere İlişkin Öğrenci Görüşleri

Görüşler	Erkek Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı	-f-
Aile, veli	62	69	131
Maddi durum	37	44	81
Okul İdaresi	32	19	51
Öğrenciler	9	26	35
Öğretmenler	19	5	24
Güvenlik sorunu	14	10	24
MEB	16	6	22
Herkesin kendi kafasına göre takılması, serbestlik, öğrencinin bu işi abartacak olması, açık giyinmeleri	13	5	18
Engel yok	10	3	13
Devlet	5	2	7
Esnaf ve rant peşinde koşanlar	4	3	7
Her gün ne giyeceğim diye düşünülmesi	3	4	7
Mahalle baskısı, çevre	-	3	3
Köylüler	-	2	2
Okul Aile Birliği	2	-	2
Serbest gelmek istememe	2	-	2
Okulda öğrenci olmak	1	-	1
Öğretmenlerin sivil, havalı giyinen öğrenciden hoşlanmaması	1	-	1
Ortak bir kararın olmaması	1	-	1
Düşünce eşitsizliği	1	-	1
Okulun ve öğrencilerin çevresi	1	-	1
Serbest kıyafetin maddi uçurama yol açacağını düşünen kişiler	-	1	1
Bizi robot gibi gören ve buna saygı diyen insanlar	-	1	1

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilere göre okullarda serbest kıyafet uygulamasının önündeki en büyük engelin aile, yani veliler olduğu görülmektedir. İkinci sırada ekonomik sorunlar yer almaktadır. Yine okul idaresi, öğrenciler, öğretmenler ve güvenlik sorunu ifade edilen engellerin başında gelmektedir. Genel anlamda ailelerin serbest kıyafete karşı gelmelerinin altında yatan neden, çocuğuna çok seçenekli kıyafet ayarlayamama ve çocuğu ile bu konuda karşı karşıya gelme endişesidir. Ailelerin serbest kıyafet uygulamasına karşı duruşları ekonomik durumla ilişkilendirildiğinde serbest kıyafet uygulamasının önündeki en önemli ve en büyük engelin maddi kaygılar

olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak yine okullarda disiplin ve güvenlik sorununun hem aileler için hem de okul idaresi ve öğretmenler için ciddi endişeler oluşturduğu aşikârdır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Okullarda serbest kıyafet uygulaması hakkındaki öğrenci görüşlerini, bu uygulamanın öğrenci üzerinde oluşturabileceği etkileri ve uygulamanın karşısında yer alan engelleri ortaya çıkarmaya çalışan bu araştırma, öğrencilerin bir bölümünün serbest kıyafet uygulamasına olumlu baktıkları ancak büyük bir bölümünün serbest kıyafet uygulamasına olumlu bakmadıkları sonucunu ortaya koymuştur. Geçmişten günümüze kadar uzanan zaman zarfında özellikle de ülkemizde serbest kıyafet uygulamasına ilişkin yapılmış olan çok çeşitli araştırmalar olmamakla birlikte son yıllarda yapılmış olan serbest kıyafet uygulamasını destekleyen ve yine serbest kıyafet uygulamasını desteklemeyip tek tip kıyafeti savunan birtakım araştırmalar da mevcuttur. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi (EARGED) tarafından (1997) okullardaki önlük/forma uygulamasına ilişkin öğrenci, öğretmen, yönetici ve velilerin görüşleri alınarak yapılan ve konunun çok farklı açılardan değerlendirildiği bir araştırmada, öğrencilerin kademe ve cinsiyete göre önlük/forma giyilmesine hem olumlu hem de olumsuz baktıkları, ilköğretim I. kademe öğrencilerinin aksine öğrencilerin büyük çoğunluğunun serbest kıyafetle okula gelinmesinden yana olduğu, öğretmen, yönetici ve velilerin büyük çoğunluğunun ise öğrencilerin önlük/forma giymelerine son derece olumlu baktıkları ortaya çıkmıştır. Araştırmada ilköğretim I. kademe öğrencilerine ilişkin çıkan sonucun aksine Üstün ve Çeğindir'in (2006) araştırmalarında, ilköğretim çağı öğrencilerinin büyük çoğunluğunun forma kullanımından memnun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Turan da (2012) ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, öğrencilerin büyük bir bölümünün serbest kıyafetle okula gelmek istediklerini tespit etmiştir. Tınmaz ve Sağlam ise (2014) araştırmalarında, öğrencilerin ilkokullarda serbest kıyafet uygulaması konusunda kararsız oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Kıran da (2001) yaptığı araştırmada öğrenci, öğretmen ve velilerin serbest kıyafet uygulamasına karşı olumsuz, tek tip kıyafet uygulamasına karşı olumlu turum içinde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Erkan (2003), okullarda kıyafet uygulamalarına ilişkin yurt dışında yapılan çeşitli araştırma sonuçlarından derlediği çalışmada, tek tip kıyafetin hem olumlu hem de olumsuz etkilerinden bahsedebileceğini, serbest kıyafet uygulamasını destekleyip desteklememenin kolaylıkla verilebilecek bir karar olmadığını ancak öğrenciler arasındaki sosyoekonomik ve kültürel farklılıkların oluşturabileceği problemleri en aza indirmek için tek tip kıyafet uygulamasının okul ortamında gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca bu uygulamaya geçmeden önce toplumsal ve kültürel etkilere ilişkin bir analiz yapılması gerektiğini de ifade etmiştir. Yurt dışında yapılan bazı araştırmalarda, okullarda serbest kıyafet yerine tek tip kıyafet uygulamasının, başka bir deyişle okul üniformalarının pek çok açıdan gerekli olduğu belirtilirken (Caruso 1996, Murray 1997, Bodine 2003, Yeung 2009) bazı araştırmalarda da serbest kıyafet uygulamasının son derece önemli olduğu belirtilmiştir (Howe 1996, King 1998).

2013-2014 eğitim öğretim yılında serbest kıyafet uygulamasına geçilmesinin hemen ardından yapılan bir araştırmada, serbest kıyafet uygulamasının ekonomik nedenler ne kadar ön plana çıksa da çağ açısından bir gereklilik olduğu ve uygulamanın devam etmesi gerektiği ayrıca konunun öğretmen ve yönetici boyutunun da incelenmesinin yarar sağlayabileceği belirtilmiştir (Akbaba ve Konak, 2014). Konunun öğretmen ve yönetici boyutuyla incelendiği bir araştırmada ise serbest kıyafet uygulamasına en çok yöneticilerin olumsuz yaklaştığı, öğretmen, öğrenci ve velilerin olumlu ve olumsuz yaklaşımlarının birbirine oldukça yakın olduğu sonucu ortaya konulmuştur (Kahraman ve Karacan, 2013). Bir başka araştırmada da öğrenci, öğretmen ve okul yöneticilerinin kılık kıyafet yönetmeliğinde yapılan değişiklikleri genel anlamda olumlu karşıladıkları, başka bir deyişle yönetmeliğin değişmesinden memnun oldukları sonucu ortaya çıkmıştır (Taneri vd., 2015). Köse (2013) tarafından yapılan araştırmada, öğretmen ve velilerin tek tip kıyafete çok daha olumlu baktıkları belirtilmiştir. Süzer ve Sağlam (2014) ile Şen ve Sağlam (2014) tarafından yapılan araştırmalarda da sırasıyla velilerin ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını desteklemedikleri ve sınıf öğretmenlerinin de uygulama konusunda tutucu davranış sergiledikleri ortaya konulmuştur. Epçaçan vd. (2016) araştırmalarında, velilerin büyük çoğunluğunun serbest kıyafet uygulamasına karşı oldukları, tek tip kıyafet uygulamasına olumlu baktıkları sonucuna ulaşmışlardır. Kapucu ve Sezgin (2015) tarafından yapılan araştırmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun okul kıyafetlerinin serbest olmasını istedikleri; öğretmenler, okul yöneticileri ve velilerin büyük çoğunluğunun da okul üniformalarını destekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ateş ve Titrek (2015) hem devlet hem de özel okul öğretmenlerine uyguladıkları araştırmalarında, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun serbest kıyafet uygulamasına karşı oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Düzgün (2014) tarafından yapılan araştırmada, okul müdürlerinin çoğu serbest kıyafet yerine okul kıyafeti olması gerektiğini ve bu konuda velilerle aynı görüşte olduklarını ifade etmişlerdir. Johnson (2010) da araştırmada, okul yöneticilerinin okulda forma giyilmesi yönünde olumlu görüş belirttiklerini ifade etmiştir. ABD'de okul güvenliğine ilişkin yapılan bir araştırmaya göre de ilkokul müdürlerinin %41'inin okul üniformalarını destekledikleri anlaşılmıştır (National Association of Elementary School Principals, 1997'den akt. Dönmez, 2001). Uğurlu vd. (2015) araştırmalarında,

öğrenci, öğretmen ve velilerin serbest kıyafet uygulaması hakkında olumlu görüşler belirtmelerine karşın daha çok olumsuz görüşlere sahip olduklarını vurgulamışlardır. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun serbest kıyafet uygulaması hakkında olumsuz görüş bildirmesi araştırmamızın sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Ancak diğer araştırma sonuçlarının geneli dikkate alındığında öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına daha çok olumlu baktıkları görülmekte ve bu yönüyle de çelişki oluşturmaktadır. Yapılan tüm bu araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde en başta velilerin daha sonra öğretmen ve yöneticilerin serbest kıyafet uygulamasına çoğunlukla karşı oldukları görülmektedir. Benzer şekilde bu araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre serbest kıyafet uygulamasının karşısındaki engeller, başta veliler ve ekonomik nedenler olmak üzere okul idaresi, öğrenciler ve öğretmenler şeklinde sıralanmaktadır.

Araştırmada, kız ve erkek öğrencilerin serbest kıyafet uygulaması hakkındaki görüşleri ayrı ayrı değerlendirildiğinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre oldukça yüksek bir oranda serbest kıyafet uygulamasının karşısında oldukları görülmüş ve buradan da erkek öğrencilerin daha rahat ve serbest oldukları düşüncesi oluşmuştur. Benzer bir sonuç Sağlam, Şen, Tınmaz ve Süzer'in (2014) yaptığı araştırmada da ortaya konulmuştur. Yine aynı şekilde Deliçay (2014) tarafından yapılan araştırmada, erkek öğrencilerin kızlara oranla serbest kıyafet uygulamasına daha sıcak baktıkları anlaşılmıştır.

Araştırmada, serbest kıyafet uygulamasına olumlu bakan öğrenci görüşleri değerlendirildiğinde bu durumu en çok rahatlık ve sonrasında özgürlükle ilişkilendirdikleri, uygulamaya olumlu bakmayan öğrenci görüşleri değerlendirildiğinde ise bu durumu başta ekonomik nedenler ve hemen ardından disiplin ve güvenlik sorunuyla ilişkilendirdikleri anlaşılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda serbest kıyafet uygulamasının öğrenci üzerindeki etkileri genel olarak rahat ve pozitif hissetme, olumsuz tutum ve davranış geliştirme, fakir öğrencilerin ezilmesi, derse ilginin azalması, okul disiplinini bozma ve güvenlik sorunu şeklinde sıralanmıştır. Kahraman ve Karacan'ın (2013) yaptığı benzer bir araştırmada ise serbest kıyafet uygulamasındaki olumlu etkiler kişisel bakıma önem verme, rahatlık ve özgüven duygusunda artış; olumsuz etkiler de okulda kontrol zorluğu, güvenlik sorunu, akademik başarıda azalma ve ekonomik imkânlar şeklinde belirlenmiştir. Köse (2013) tarafından yapılan araştırmada da serbest kıyafet yerine tek tip kıyafetin tercih edilme nedenleri olarak güvenli ve disiplinli öğrenme ortamları, sosyoekonomik ve kültürel farklılıklar, disiplin sorunları, başarıda artış, ekonomik nedenler ve benzeri başka nedenler ortaya konulmuştur. Uğurlu vd.'nin (2015) yaptığı araştırmada, öğrencilerin serbest kıyafete ilişkin olumlu görüşleri eğitimin niteliğinde artma, özgürlük, giyimde kolaylık ve forma temalarıyla; olumsuz görüşleri ise güvenlik, eğitimin niteliğinde azalma, ekonomi, giyimde zorluk, ahlak ve disiplin temalarıyla ilişkilendirilmiştir. Öğretmenler ve veliler ise olumlu anlamda en çok özgürlük temasına, olumsuz anlamda ise en çok güvenlik temasına vurgu yapmışlardır. Benzer şekilde Yeung (2009) tarafından yapılan araştırmada, velilerin olumlu anlamda özgürlük, olumsuz anlamda da güvenlik konularına dikkat çektikleri görülmüştür. Essex (2004) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenler ve velilerin okul güvenliği için okul üniformalarının gerekli olduğunu belirttikleri tespit edilmiştir. Benzer araştırmalarda da tek tip kıyafetin yani okul üniformalarının güvenli (Essex, 2001; Lumsden, 2001; Daugherty 2002) ve disiplinli (Cohn ve Siegel, 1996, Hughes, 2006) bir okul ortamı için etkili bir unsur olduğu belirtilmiştir.

Caruso (1996) araştırmasında, öğretmen ve okul yöneticilerinin tek tip kıyafet uygulamasının disiplin problemlerini azalttığını ve okul başarısını artırdığını belirttiklerini vurgulamıştır. Yıldırım ve Sezginsoy (2004) araştırmalarında, tek tip kıyafeti savunma gerekçesi olarak öğrencilerin yaşadığı yoğun ergenlik dönemi nedeniyle disiplin sorunlarının artışı göstermişlerdir. Koçbaş da (2012) ABD'de yapılan bazı araştırmalarda okul üniformalarının disiplini artırarak başarıya da olumlu katkı yaptığının belirlendiğini dile getirmiştir. Kapucu ve Sezgin (2015) tarafından yapılan araştırmada, öğrenci, öğretmen ve okul yöneticilerinin çoğunluğunun serbest kıyafet uygulamasının öğrencilerin rahat etmesini sağladıklarını düşündükleri belirtilmiştir. Ayrıca özgürlük ve kişilik gelişimine katkı sağlama da olumlu etkiler arasında gösterilmiştir. Olumsuz etkiler olarak da paydaşların çoğunluğu özellikle ekonomik nedenler, güvenlik ve disiplin konularına vurgu yapmışlardır. Sağlayan (2015) tarafından yapılan araştırmada, öğretmen ve okul yöneticileri serbest kıyafet uygulamasının öğrenci üzerinde olumlu anlamda psiko-sosyal ve fizyolojik etkilerinin olabileceğini; olumsuz anlamda da ekonomik, öğretim başarısı ve okul güvenliğinin sağlanması gibi etkilerinin olabileceğini belirtmişlerdir. Düzgün (2014) tarafından yapılan araştırmada, okul müdürlerinin çoğu serbest kıyafet uygulamasıyla birlikte öncelikle öğrenci-öğretmen ve öğrenci-veli çatışması yaşanacağını belirtmiş, olumsuz etkiler olarak da ekonomik farklılıkların derinleşeceğini, aidiyet hissinin kaybolacağını dolayısıyla okula olan ilginin azalacağını, markalaşma, kıskançlık ve disiplin sorunlarının artacağını dile getirmişlerdir. Taneri vd.'nin (2015) yaptığı araştırmada, öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin olumlu anlamda özgürlük ve okula daha istekli gelme; olumsuz anlamda da disiplin sorunları ve okulda ciddiyetsizlik oluşabileceği şeklindeki konulara vurgu yaptıkları anlaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin bir bölümünün ekonomik eşitsizliklerin belirginleşeceğine dair kaygıları olduğunun vurgulanması da araştırmamızın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Epçaçan vd. (2016) de araştırmalarında, velilerin çoğunluğunun serbest kıyafet uygulamasına karşı olma nedenini, öğrencinin istediği kıyafet alınmadığında ailenin ekonomik

durumunu sorgulayabileceği gerçeği ile ilişkilendirmişlerdir. Benzer şekilde serbest kıyafet uygulamasının öğrenciler ve veliler için ekonomik açıdan bazı sıkıntıları da beraberinde getireceği Coşkun (2014) tarafından yapılan araştırmada da ortaya konulmuştur. Ateş ve Titrek (2015) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenler serbest kıyafet uygulamasına karşı olma durumlarını en çok ekonomik nedenler, güvenlik ve disiplin sorunlarıyla ilişkilendirmişlerdir. Yine Akbaba ve Konak (2014), Tınmaz ve Sağlam (2014), Coşkun (2014), Uğurlu vd. (2015) tarafından yapılan araştırmalarda da serbest kıyafet uygulamasının öğrencilerin tanınması hususunda sıkıntı yaratacağı ve öğrencileri olumsuz davranışlara yöneltebileceği dolayısıyla güvenlik ve disiplin sorunlarını da beraberinde getireceği belirtilmiştir.

Tüm bu araştırma sonuçlarına bakıldığında serbest kıyafet uygulamasının hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğuracağına ilişkin çeşitli görüşler olduğu açıkça görülmektedir. Olumlu anlamda daha çok özgürlük ve rahatlığa vurgu yapıldığı; olumsuz anlamda da ekonomik nedenler, güvenlik ve disiplin sorunlarına dikkat çekilmek istendiği anlaşılmıştır. Özellikle öğretmenlerin ve yöneticilerin serbest kıyafet uygulamasını istememe nedenleri, öğrencilerin okul üniformaları olmadığında yabancıardan kolaylıkla ayırt edilememeleri ve bu sebeple okul güvenliğinin sağlanmasında sıkıntılar yaşanacağıdır. Bununla birlikte disiplin sorunlarında artış olacağı da gösterilen nedenler arasındadır. Velilerin de yer yer benzer endişeler taşımalarının yanı sıra ekonomik nedenleri çok daha fazla ön planda tuttıkları ve yine öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin de belli ölçüde ekonomik nedenlere de değindikleri anlaşılmıştır. Yapılan araştırmalarda öğrenci, öğretmen, okul yöneticileri ve velilerin hep benzer noktalara dikkat çektikleri görülmüş, bu yönüyle de araştırmamızın sonuçlarıyla büyük ölçüde paralellik gözlenmiştir. Bununla birlikte araştırmamızda öğrencilerin, diğer araştırmalarda tespit edilen hususları benzer şekilde dile getirmeleri, serbest kıyafet uygulamasına ilişkin düşünülen olumlu tabloyu ve de taşınan endişeleri açıkça ortaya koymuştur.

Araştırma sonuçlarında ortaya çıkan, öğrencilerin olumlu anlamda en çok vurgu yaptıkları rahatlık ve özgürlük hususları dikkate alındığında öğrencilerin serbest kıyafetle kendilerini rahat ve dolayısıyla mutlu hissettikleri düşünülmüştür. Döş'ün (2013) mutlu okul üzerine yaptığı araştırmasında da öğrenciler kıyafet konusunda serbestlik istediklerini dile getirmişlerdir. Dinçer (2005) tarafından yapılan araştırmada, öğrencilerin okul üniformaları ile ilgili bazı sorunlarının olduğu ve okul üniformaları ile kendilerini rahat ve özgüvenli hissetmelerinin oldukça önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca öğrencilerin, okul üniformaları belirlenirken tercihlerinin sorulmasının çok önemli olduğuna dikkat çektikleri görülmüştür. Araştırmamızda öğrencilerin, rahat ve pozitif hissetme başlığı altında özgüven duygusundaki artışa da vurgu yaptıkları tespit edilmiş, bu durum diğer araştırmalarda da öğretmenler tarafından bazen benzer şekilde bazen de dolaylı bir biçimde dile getirilmiştir (Akbaba ve Konak, 2014; Tınmaz ve Sağlam, 2014; Coşkun, 2014; Uğurlu vd. 2015; Ateş ve Titrek 2015). King ise (1998) serbest kıyafet uygulamasının öğrencilerin kendilerini ifadelerinin bir yolu olduğunu, öğrencilerin psikolojik dünyasını, duygularını, problemlerini kıyafetlerine yansıttıklarını, tek tip kıyafetle bunun ortadan kaldırıldığı savını geliştirmiştir. Dees (2002) da araştırmasında, tek tip kıyafetin tekdüzelik yaratacağını, bireyselliği ve yaratıcılığı azaltacağını ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerde genel olarak “Bugün ne giyeceğim?” sorusu ön plana çıkmakta ve bu da ciddi bir probleme işaret etmektedir. Öğrencilerde bu konuyu kendilerine takıntı hâline getirebilecekleri düşüncesi hâkimdir. Bu nedenle öğrenciler, her gün aynı kıyafeti giymek zorunda kalan öğrencilerin arkadaşları arasında ezilebilecekleri fikriyle maddi durumu ön plana çıkarmaktadırlar. Aslında bu düşünce iyi giyinmenin toplumdaki karşılığında da işaret etmektedir. Nasrettin Hoca'nın “Ye kürküm ye.” sözünü söylemesinin üzerinden yıllar geçmesine rağmen dış görünüşün insanlar üzerindeki etkisinin gittikçe arttığı anlaşılmaktadır. Dış görünüş üzerinden karşıdaki kişi hakkında karar vermek bireylerin kişiliğine verilen önemi azaltma sorununu da beraberinde getirmektedir. Bu durum ise sağlam toplumsal ilişkilerin kurulmasını zedeleyebilecek bir potansiyele sahiptir. Okullarda serbest kıyafet uygulamasının hem bu konunun sorumluları hem de öğrenciler için çetrefilli bir konu olduğu anlaşılmaktadır. Bu uygulamanın devamlılığı olacaksa da öncelikle ifade edilen problemlere çözüm üretilmesi gerekmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin taşıdıkları kaygılar, “Okullar serbest kıyafet uygulamasına hazır mı?” sorusunu akla getirmektedir. Özellikle okullarda güvenlik problemini aşmadan serbest kıyafet uygulamasına geçişin farklı boyutlarda sıkıntıları da beraberinde getireceği öngörülebilir. Öğrencilere göre öğrencilerin nasıl giyineceğini bilmemesi ve bu konuyu suistimal etmeleri uygulama için ciddi engellerden birisidir. Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde serbest kıyafet uygulamasının kazandırdıkları ve kaybettirdiklerinin iyice düşünülmesinin gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan insanın istediği kıyafeti giyme özgürlüğünü bireysel özgürlükler içinde ele almak gerektiğinden tek tip kıyafet uygulamasının genel geçerliğini savunmak kolay görünmemektedir. Ayrıca her ne kadar ekonomik nedenler ön plana çıksa da serbest kıyafet uygulamasının çağ açısından bir gereklilik olduğu ve bu nedenle uygulamanın

devam etmesi gerektiği düşüncesi de göz ardı edilemez bir gerçektir. Bu haliyle serbest kıyafet uygulamasının daha uzun süreli tartışmaya açık olacağı anlaşılmaktadır.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarının geneline bakıldığında serbest kıyafet uygulaması hakkında kafalarda soru işaretleri bulunduğu açıkça görülmektedir. Bu amaçla serbest kıyafet uygulaması hakkında yapılan tüm araştırmaların ilgili kişilerce takip edilerek iyi analiz edilmesi ve bu doğrultuda kafalardaki soru işaretlerinin giderilmesine yönelik çeşitli uygulamalar yapılmaya çalışılması önerilebilir. Özellikle ilk etkilenen olması sebebiyle öğrencilerin ve hemen ardından ailelerin düşüncelerini dikkate alma ve uygulama için ihtiyacı olan ailelere yardım sağlama yoluna gidebilir. Benzer şekilde ABD Eğitim Bakanlığı'nın da ailelerin karara katılmasını sağlama, öğrencilerin ifade özgürlüklerini koruma, mali açıdan yetersiz ailelere mali yardım sağlama şeklinde çeşitli önerileri bulunmaktadır (Erkan, 2003). Düzgün (2014) tarafından yapılan araştırmada da öğrencilerin okul kıyafetlerinin belirlenmesi için okul paydaşlarının ortak kararı ile sosyokültürel yapının detaylı bir biçimde araştırılarak sonuçların tüm yönleriyle değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Caruso (1996) da araştırmasında okul yetkililerinin okul üniformalarına ilişkin tüm görüşleri detaylı bir biçimde almaları gerektiğine açıkça vurgu yapmıştır.

Okul güvenliğini sağlamak amacıyla kıyafetlerin belli bir yerinde okula ilişkin ayırt edici bir unsura yer verilmesi de geliştirilebilecek öneriler arasındadır. Yine okul yönetiminin yapıcı bir tutum içerisinde olması ve aykırı durumlarda öğrencilere rehberlik etmesi de önerilebilir. Tüm bunların yanı sıra toplumsal farkındalığın ön plana çıkarılmasına yönelik birtakım bilgilendirme çalışmaları yapılması da son derece önemlidir. Sonuç olarak öğrencilerin yaşamlarında oldukça önemli bir yer tutan ve onları pek çok yönden etkileyen serbest kıyafet uygulamasına ilişkin belirlenen sorunların çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkalm, A. (2003). Okul önlük forma giysi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 33, 5-7.
- Akbaba, A. ve Konak, M. (2014). Yeni ilk, orta ve lise kıyafet yönetmeliğinin veli ve öğrenci görüşlerine göre incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 21-40.
- Akçalı, S. ve Toker, H. (2012). 22 Temmuz, Oslo, Norveç: Toplum Kendini Sorguluyor Breivik Saldırısı Örnek Olayı. *International Journal of Social Science*, 5(7), 27-48.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri spss uygulamalı* (6. Baskı). Ankara, Pegem Akademi.
- Arıkan, R. (2004). *Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama* (1. Baskı). Ankara: Asil Yayın.
- Ateş, T. ve Titrek, O. (2015). *İlköğretim okullarında öğrenci kıyafet-serbestliğine ilişkin öğretmen görüşleri*. IV. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi, Sakarya.
- Bal, H. (2001). *Bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri*. Isparta: SDÜ Fen-Edebiyat Fak. Yayınları.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler* (4. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar* (2. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bodine, A. (2003). School uniforms, academic achievement, and uses of research. *The Journal of Educational Research*, 97(2), 67-71.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 133-151.
- Caruso, P. (1996). Individuality vs. conformity: The issue behind school uniforms. *NASSP Bulletin*, 80(581), 83-88.
- Cohn, C. A. ve Siegel, L. (1996). *Should students wear uniforms? Learning*, 25(2), 38-39.
- Coşkun, H. (2014). Okullarda kıyafet serbestliği uygulamasına ilişkin öğrenci ve veli görüşlerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Daugherty, R. F. 2002. Leadership in action: Piloting a school uniform program. *Education*, 123(2), 390-393.
- Dees, S. C. (2002). Making a case for student uniforms. *Illinois School Board Journal*, <http://archives.iasb.com/journal/j2070804.htm> (Erişim tarihi: 16.04.2017).
- Deliçay Günen, F. (2014). *Okullarda serbest kıyafet uygulamasının öğrenci, öğretmen, veli, idareci, sendikacılar açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Dinçer, T. (2005). *Lise öğrencilerinin okul üniformalarına ilişkin tercihlerinin ve sorunlarının belirlenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, İ. (2011). *Eğitim sosyolojisi* (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

- Dönmez, B. (2001). Okul güvenliği sorunu ve okul yöneticisinin rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 25, 63-74.
- Döş, İ. (2013). Mutlu okul. *Eğitim ve Bilim*, 38(170), 266-280.
- Düzgün, A. (2014). *Okullarda serbest kıyafet uygulamasına ilişkin yöneticilerin bakış açısı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Epeçan, C., Epeçan, E., Çelik, A., Ekin, A. İ. ve Yüksel, İ. (2016). Serbest kıyafet uygulamasına ilişkin veli görüşlerinin incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 20(66), 215-236.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi: kuramsal ve pratik bilgiler* (1. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gündüz, H. B. ve Süer, N. B. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin serbest kıyafet politikasına ilişkin görüşleri: Mümtaz Turhan Sosyal Bilimler Lisesi örneği. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 13-75.
- Ergin, O. (1977). *Türk maarif tarihi*. İstanbul: Eser Matbaası.
- Erkan, S. (2003). Okullarda tek tip ya da serbest kıyafet. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34, 268-279.
- Essex, N. L. (2001). School uniforms: Guidelines for principals. *Principal*, 80(3), 38-39.
- Essex, N. L. (2004). Student dress codes using zero tolerance? *Education Digest*, 84, 54-57.
- Hesapçioğlu, M. ve Meşeci G., F. (2009). Siyah önlük beyaz yakanın kökeni. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(4), 1717-1750.
- Howe, H. (1996). School uniforms: Leaning toward the sortans and away from the athenians. *Education Week*, 15(28), 36-52.
- Hughes, E. (2006). Effects of mandated school uniforms on student attendance, discipline referrals, and classroom environment. (In D. L. Brunsmma, Ed.) *Uniforms in public schools: a decade of research and debate* (pp.51-77). Lanham, MD: Rowman & Littlefield Education.
- Johnson, W. S. (2010). *Analyses of the impact of school uniforms on violence in North Carolina public highschools*. (Unpublished doctoral dissertation). East Carolian University, USA.
- Kahraman, İ. ve Karacan, H. (2013). Serbest kıyafet uygulamasının öğrenciler üzerindeki etkilerine ilişkin paydaş görüşleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 120-142.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi* (11. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri* (11. Baskı). Ankara: Tek Işık Web Ofset.
- Kapucu, S. ve Sezgin, F. (2015). Liselerde serbest kıyafet uygulamasının çok perspektifli analizi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(5), 2015, 681-704.
- Kıran, H. (2001). İlköğretimde öğrenci kıyafetine ilişkin tutumlar. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(5), 79-84.
- Kırcaali-İftar, G. ve Tekin, E. (1997). *Tek Denekli Araştırma Yöntemleri* (1. Basım). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- King Keith, A. (1998). Should school uniforms be mandated in elementary school. *Journal of School Health*, 68(1), 32-38.
- Koçbaş, U. (2012). ABD’de tek tip suç oranını düşürdü! Retrieved from <http://haber.gazetevatan.com/abdde-tek-tip-suc-oranini-dusurdu/495754/30/dunya>
- Köse, Ö. (2013). *Öğrenci kıyafetleri ile ilgili görüşler ve öneriler (Alanyazın taraması)*. İstanbul: Eğitim Denetmenleri Başkanlığı.
- Lumsden, L. (2001). Uniforms and dress-code policies. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 454 568).
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1981). Millî Eğitim Bakanlığı ile diğer bakanlıklara bağlı okullardaki görevlilerle öğrencilerin kılık kıyafetlerine ilişkin yönetmelik. Resmî Gazete, Sayı: 17537.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1997). *İlk ve ortaöğretimde öğrenci kıyafetleri*. Ankara: MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2012). Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okul öğrencilerinin kılık ve kıyafetlerine dair yönetmelik. Resmî Gazete, Sayı: 28480.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2013). Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okul öğrencilerinin kılık ve kıyafetlerine dair yönetmelikte değişiklik yapılmasına dair yönetmelik. Resmî Gazete, Sayı: 28718.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2014). Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okul öğrencilerinin kılık ve kıyafetlerine dair yönetmelikte değişiklik yapılması hakkında yönetmelik. Resmî Gazete, Sayı: 29132.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Murray, R. K. (1997). The impact of school uniforms on school climate. *NASSP Bulletin*, 81(593), 106-112.
- Özcan, B. (2008). *Basına göre şapka ve kılık kıyafet inkuhabı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Sağlam, H. İ., Şen, C., Tınmaz, E. ve Süzer, S. (2014). İlkokullarda serbest kıyafet uygulamasının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 480-491.
- Sağlayan, M. (2015). *İlkokullarda serbest kıyafet uygulamasının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Solomon, M. R. (Ed.). (1989). *The psychology of fashion*. Toronto: Lexington.

- Süzer, S. ve Sağlam, H. İ. (2014). *İlkokullarda serbest kıyafet uygulamasının öğrenci velilerinin görüşlerine göre incelenmesi*. III. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi. 18-25.
- Şen, C. ve Sağlam, H. İ. (2014). *Sınıf öğretmenlerinin ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. III. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi, Sakarya.
- Taneri, P. O., Ulutaş, B. ve Akgündüz, M. M. (2015). Öğrencilere getirilen kılık kıyafet serbestliğinin okul bileşenleri gözünden incelenmesi (Ankara örneği). *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 13(49), 32-60.
- Tınmaz, E. ve Sağlam, H. İ. (2014). *İlkokul öğrencilerinin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. III. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi, Sakarya.
- Turan, M. (2012). Okullarda kıyafet serbestliği üzerine bir araştırma. <http://www.milliyet.com.tr/okullarda-kıyafet-serbestligi-uzerine-arastirma-egitimdunyasi1640143/> (Erişim tarihi: 12.03.2017).
- Uğurlu, C. T., Doğan, S., Topçu, İ. ve Demir, A. (2015). Serbest kıyafet uygulaması: kim ne söyledi? *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 21(2), 213-246.
- Üstün, G. ve Çeğindir, N. Y. (2006). İlköğretim çağı çocukları ve annelerinin okul önlük ve formalarının konforundan memnuniyet durumlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 1-13.
- Yeung, R. (2009). Are school uniforms a good fit? Results from the ECLS-K and the NELS. *Educational Policy*, 23, 847-874.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, B. ve Sezginsoy, B. (2004). *Liselerde öğrencilerin disiplinsiz davranışları ve sebepleri*. Sözlü bildiri, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya. <http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/350.pdf> (Erişim Tarihi: 15.05.2017).

EXTENDED ABSTRACT

As a cultural element, clothing has a further meaning for people. It sheds light on the pleasure, the social and economic status, the culture, the faith, the ethnic origin, the spiritual and geographical conditions of a person as a whole. In addition, the clothing as symbols of identity and lifestyle gives many messages to the people. Therefore, the clothing should be regarded as a multidimensional phenomenon, not as a biological necessity that the individual uses to protect his / her body from external influences.

Implementation of freedom of clothing in schools is still being discussed as a problem of education. Advocates of freedom of clothing in schools regard this situation in scope of general freedom and think that it is a tool of self-expression. In addition, they think that the uniform camouflages students, and the students are effected negatively. Advocates of uniform believe that freedom of clothing in school prevents maintaining socioeconomic equality in schools and causes security problems in the schools because identification of students will not be clear.

The aim of this study is to determine students' opinions about implementation of freedom of clothing in schools which closely concerns students. Thus, the negative and positive effects of freedom of clothing on students in schools are questioned. This study is important to reveal students' opinions about freedom of clothing. Because they are the one of the main components of teaching and learning. The study is important to reveal students' opinions about freedom of clothing. Because they are the one of the main components of teaching and learning. The students' opinions will give ideas to the other stakeholders of the education.

In this study based on the descriptive research model, an application survey consisting of three open-ended questions was used as a data collection tool. In the first part of the survey, students were asked about their schools, gender and levels. In the second part of the survey it was aimed to get students' opinions about freedom of clothing in schools and effects of this implementation on the students by asking open-ended questions. Also the biggest obstacles for implementation of freedom of clothing in school were discussed. This research has been implemented within the natural environment in 5 state schools providing education at the secondary level of the Ministry of National Education. The study was carried out in 2013-2014 school year with 353 students.

The data obtained by the analysis of the questionnaire were classified in the form of tables. According to the data of research, some students emphasized that freedom of clothing provides personal freedom and comfort to the students. Some of them drew attention to the negative results of freedom of clothing in schools such as security and discipline problems and economic disparity. It was understood that students do not have a common opinion about freedom of clothing in schools. The students' concerns about the freedom of clothing are similar to the thoughts of parents, school administrators and teachers.

According to the research, there are many questions unanswered about the freedom of clothing practices in schools. Therefore, it can be suggested that all research about the freedom of clothing in schools should be taken into consideration by the related persons and analysed well. The application should be discussed in every aspect. Implementation of clothing in schools should be considered together with personal growth and safety of the students.